

MUNTAG VINCE

... és történeteink visszatérnek

Az utóbbi időben a *Theatron* és általában a magyar színháztudományi szakirodalom olvasói megszokhatták, hogy a hazai teatralitás kulturális emlékezetének legfőbb orientáló instanciájává, intézményévé a Philther elnevezésű projekt lépett elő. A vállalkozás abból az alapfelismerésből indult ki, hogy csak az a múlt érthető meg sajátként és múltként egyszerre, amely történetté formálható.¹ Az elmúlt évek elméleti diskurzusa a projekt ürügyén ennek mikéntjét firtatja. Ez az a kontextus, amelyben a *Theatron* a Vígszínház történetének ügyében szót kér magának.

E sorok írója nem kéri (előre) azt, hogy ennek a kísérletnek a tanulságait maga vonhassa le, mégis szükségesnek látszik az összeállítás folyamatának azokat az aspektusait mintegy kiéleíteni, amelyek párbeszédet kezdeményezhetnek a kurrens elméleti felismerésekkel. A cél itt tisztán és majdnem primitív egyértelműséggel a provokáció, amely előfeltevéseink újbóli játékba lendítését szolgálja, tehát nem célpontja van, hanem iránya és legfeljebb érintettjei.

1) Az összeállítás koncepciója nem apologetikus modalitással viszonyul az itt megjelenített történetek szaggatottságára, egységesíthetlenségére, hanem üdvözli ezt a tendenciát mint a történeti metanarráció reflexiójának egyfajta lehetőségét. Nemcsak arról van szó, hogy több történetünk van, nem csak egy, hanem arról is, hogy a történeteink keresztezik egymást vagy épp tudomást sem vesznek a másiktól. Az olvasás diszkontinuus jellegét, asszociatív ugrásait még mögöttesen sem köti meg egy majdan megképzendő egész igénye, hanem olykor a szétválasztás és a válogatás munkájában leli örömét.

A Vígszínház névvel metaforába sűrített, egyszerre épített és retorikailag kidolgozható tér tehát nem módja vagy pozíciója a történetmondásnak, hanem csupán a helye. A Vígszínháznak mint így értett komplexumnak talán nincs is (saját) története, csupán vígszínházi történetek vannak. Ezek körbeírják az épületet, az alkotókat, a nézőt, de nem rendezik egységgé, nem mutatnak rájuk. Az eddigi szakirodalom történetformálási küszködése nem egyszerűen abból ered, hogy nem talál magának narratív módozatot, hanem az is meghatározza, hogy ragaszkodik a paradigma-képzéshez.²

2) A Philther-projektnek kortárs horizontból talán egyedül az lehet kifogásolható gesztusa, hogy saját történetiségét hazai kontextusban kevésbé reflektálja. A mostani szám egyik felismerése, hogy az 1949 utáni elsődleges nyilvánosság történetének (újra)elbeszélése csak úgy lehetséges, ha a meglévő, elméletileg akár távolságtartással is kezelt narrációs mintákkal tudunk valamit kezdeni. Az anekdotikus szóbeli emlékezet vagy a pozitivisták narratívák jelentéssége lehet az egyik reflexiók felület saját kortárs elméleti horizontunk minőségét illetően. Így kerül az összeállításba Fesztbaum Bélának a korszakon kívül eső kísérlete. Az így adódó olvasásmintát az a meggyőződés legitimálja, hogy ameddig a történetírás önmeghatározását a megtagadó leválasztás stratégiája karakterizálja,³ addig nem lesz képes túllépni saját preferenciáin.

Ezek a szövegek meglévő történeteket kísérlenek meg visszanyerni. Ditróit, Molnárt, Horvait talán ismerjük valaminek az emlékeként (ha az ismeret felismerés), de nem értjük, nem olvassuk. Ennek újraindítása a ma közös felelőssége.

¹ JÁKFALVI Magdolna, *A színházi előadás fogalma a digitális média korában*, http://mta.hu/data/cikk/13/33/80/cikk_133380/MTA_20131120_Jakfalvi.pdf, o. n. [4-6.] Letöltve 2014. november 10.

² Ennek három legmeghatározóbb modellje: GAJDÓ Tamás, *A Vígszínház = Magyar színháztörténet II.*, főszerk. SZÉKELY György, http://tbeck.beckground.hu/szinhaz/htm/10.htm#_ednref43 Letöltve 2014. november 10. MAGYAR Bálint, *A Vígszínház története*, Bp., Szépirodalmi Könyvkiadó, 1979. *100 éves a Vígszínház*, főszerk. RADNÓTI Zsuzsa, Bp., a Vígszínház kiadása, 1996.

³ KÉKESI KUN Árpád, *A Philther mint historiográfiai modell*, http://mta.hu/data/cikk/13/33/80/cikk_133380/MTA_20131120_Kekesikun.pdf Letöltve: 2014. november 10.